

רמז ל"אותו האיש" כמסית ומדיח בפירוש קראי

מרדכי וילנסקי

מבוא

אוסף פרידלאנד, הגנוח בספריית המכון לעמי אסיה בלנינגראד כולל בין השאר כתבי־יד קראיים שעדיין לא ראו אור דפוס. אחד מכתבי־יד אלו מהווה קובץ כתבים קראיים מן המאות ט"ז, י"ז ו"ח. קובץ זה (סימן B309) מכיל 211 דפים. דפים 110-198 מקובץ זה מהווים את החיבור, "מכתב אליהו" של החכם הקראי ר' אליהו אפידיא בני, שחי בקונסטנטינופול במחצה השנייה של המאה הט"ז ושליש ראשון של המאה הי"ז. שמו של ר' אליהו אפידיא בני כולל ברשימת חכמי הקראים בקונסטנטינופול שהביא שמחה לוצקי בספרו, "אורח צדיקים"¹, וגם מציין שם שאלהו אפידיא הוא מזכר, "מכתב אליהו"². לוצקי הנ"ל בספרו, "נר צדיקים", הגנוח בספריית היברו יוניון קולג' בסינסינאטי, מציין שאלהו אפידיא חיבר ספרים רבים ומוסיף שק שלושיה מהם נמצאים בידינו כיום, ו"מכתב אליהו" הוא אחד מן השלושה³. שלושת החיבורים של אליהו אפידיא שמובאים ע"י לוצקי הם עדיין בכתובים. שנים מהם גנוחים בספריה הבודליאנית באוקספורד והשלישי, "מכתב אליהו" גנוז, כפי שצינתי למעלה. באוסף פרידלאנד בלנינגראד; עד כמה שידוע לי זהו ההעתק היחיד שנשמר לנו מחיבור זה.

בסוף ההעתק של "מכתב אליהו" מצורף קולופון שממנו אנו למדים שהחיבור הועתק בחדש אדר שנת ה'תנ"ב (פברואר 1692) בעיר מנגופ בקרים, ע"י מרדכי בן יעקב המציין ש"מכתב אליהו" מקובץ ממעשיות החכמים השלמים, אצילי בני ישראל התמימים, מספרים מאורעי קדושי החדשים ופסקי דינים וקדושי נשים ושאלות ותשובות מחכמים גדולים...". את הקולופון בשלימותו הבאתי במאמרי בכתבי האקדמיה האמריקאית לתקר יהודי⁴. בזמן שהותי בלנינגראד עיינתי בכתבי־יד והכנתי לי רשימה מפורטת של תוכן החיבור. החיבור כולל כתבים שונים: פסקי דין של בתי־דין קראיים בקונסטנטינופול; חילופי איגרות בין קראי תורכיה ועדות הקראים בארצות שונות ובמיוחד בקרים. כן כולל הקובץ גם שירים ופזמונות רבים של אליהו אפידיא וחתניו.

חמש איגרות מ"מכתב אליהו"⁵ פרסמתי בכתבי האקדמיה האמריקאית הנ"ל⁶ והן זורעות אור על מצבה של העדה הקראית בירושלים בימי גזירות אבן פארוך בשנים 1625-1626, ועל הענותם של קראי קונסטנטינופול וקהילות בני מקרא בקרים ומצרים לבקשת העזרה של העדה הקראית בירושלים. איגרות אלו הן המקור היחיד, עד עתה, ממנו אנו למדים על העדה הקראית בירושלים בעצם ימי גזירות אבן פארוך, כי הן, האיגרות, נכתבו בסוף שנות העשרים של המאה הי"ז.

בהרצאתי בפני הקונגרס העולמי הששי למדעי היהדות שנערך בירושלים בקיץ 1973, הנחי בארבע איגרות נוספות מתוך "מכתב אליהו" שהן חילופי איגרות בין קראי קרים וקראי קונסטנטינופול במאה הי"ז, והן זורעות אור נוסף על הקשרים האמיצים בין עדות הקראים בקרים ותורכיה וגם בעקיפין על עדת הקראים שבטרוקי הסמוכה לוילנא. רק שלוש מארבע איגרות אלו בצירוף מבוא והערות נדפסו בדברי הקונגרס העולמי הששי⁷ ואילו האיגרת הרביעית⁸ שתכנה חורג מתוכן שלש האיגרות האחרות לא נדפסה מחמת סיבות טכניות⁹, ואנו מביאים אותה להלן.

האיגרת נכתבה בשנת ה'שפ"ט (1629) על ידי ר' יצחק הצעיר בר' מרדכי הזקן¹⁰, מנכבדי הקהל הקראי בקיירי¹¹ ונשלחה לשלושה מחכמי הקראים בקונסטנטינופול: ר' משה מצורדי¹², ר' אליהו אפידיא בגל¹³ וחתנו ר' יוסף מרול¹⁴. החלק הראשון של האיגרת שכתוב

בלשון מליצית מאד, מופנה, כאמור למעלה, לשלשת החכמים ובמיוחד לר' משה מצורדי¹⁵. חשיבותה של איגרת זו הוא שצורף אליה העתק חשובה שקבל שולח האיגרת, ר' יצחק מקיריירי הנ"ל, לשאלה ששאל מאת חכם קראי ששמו לא פורש¹⁶. השאלה עוסקת בפירושו של החכם הקראי הידוע, ר' אהרן בן יוסף רופא¹⁷ בספרו „המבחר“ על הפסוק „כי יסיתך אחיך בן אמך“ (דברים יג, ז). בעל „המבחר“ לאחר שהביא את הפירוש: „הזכיר בן האם כי הוא חביב אצלו מכן אביו, כי בן אביו חולק עמו בירושה ויגרום זה לשנאו“¹⁸, מוסיף פירוש שני, היינו שהמלים „כי יסיתך אחיך בן אמך“ עולות בגימטריא למלים: „ישו בן מרים“. החכם הקראי שאלו פנה ר' יצחק מקיריירי לא שש לענות לשאלה, כפי שהוא מציין בסוף תשובתו לשואל „והנה מאהבתי כך דברתי גם לזה כי אין אנחנו נוהגים בגימטריאות“. מכל מקום החכם הקראי האריך בתשובתו וניסה לחשב את הגימטריא שמביא בעל „המבחר“ על פי שלושה אופנים, בלשונו של כותב התשובה: לפי „המספר הגדול“; לפי „המספר הקטן“; לפי „סופי האותיות“ ואת"בש. מתוך חישובים שונים יוצא שלפי „המספר הגדול“ המלים: „כי יסיתך אחיך בן אמך“, וכן המלים „ישו בן מרים“ עולות למספר 19658; לפי „המספר הקטן“ המלים בשניהם עולה למספר 2040; ולפי חישובי „סופי אותיות“ על דרך את"בש עולה בשניהם למספר 2199.

יש לציין שבספר „המבחר“ של ר' אהרן בן יוסף שנדפס רק פעם אחת בשנת 1834, בגזלוב שבקרים, מובא רק הפירוש המקובל לפסוק „כי יסיתך אחיך בן אמך“, שצינתי אותו למעלה, וכל ענין הגימטריא חסר. יש להניח שהפירוש על דרך הגימטריא הושמט מטעמי הצנזורה ברוסיה הצאריסטית בימי ניקוליי I, ברם בכתב-יד פריז (Heb 231) וכן בכתב-יד לונדון (1097 Oriental) של ספר „המבחר“, שמיקרופילמים מהם שמורים בספריה הלאומית והאוניברסיטאית בירושלים, מובא לאחר הפירוש המסורתי על הפסוק הנ"ל גם הפירוש הנוסף: — „וי"א (ויש אומרים) כי זה רמז גם בגימטריא יסיתך אחיך בן אמך — ישו בן מרים“

תודתי נתונה לשלטונות הספריה של המכון לעמי אסיה בלנינגראד, ובמיוחד לפרופסור קלאודיה סטרקובה, שנתנו לי לעיין בקובץ „מכתב אליהו“ בזמן שהותי בלנינגראד וגם העבירו אלי צילומים של חלק מן הכתבים. תודתי גם נתונה לשלטונות הספריה הלאומית והאוניברסיטאית בירושלים שנתנו לי לעיין במיקרופילמים של כתב-היד הנ"ל של ספר „המבחר“.

1. ויען 1830. דף כ"א.

2. שם דף כ"ב.

3. זה כלול בחלק ראשון של פרק עשירי ב„נר צדיקים“ שהדפיס יעקב מאן בספרו Texts and Studies, ח"ב, עמ' 1425.

4. כרך 40, ניריורק 1972, עמ' 112-113.

5. דפים: 116-117ב; 155-156א; 170א-174א; 176א-177ב; 178א-180א.

6. עמ' 123-146 בצירוף מבוא, שם, עמ' 109-122.

7. כרך ב', ירושלים תשל"ו, עמ' 201-211.

8. מכתב אליהו, דפים 152א-154א.

9. דברי הקונגרס העולמי הששי, עמ' 205, הערה 37.

10. הוא התחום על איגרת מקהל קיריירי לחכמי הקראים בקונסטנטינופול בדבר נערה קראית שסירבה לקבל את מאמר הקנין לאחר שאביה אירש אותה לבחור. ראה מאמרי בדברי הקונגרס העולמי הששי למדעי היהדות הנ"ל עמ' 209-208.

11. קירקד (Kyrky-er), „מקום הארבעים“ בלשון טטרית; ידועה בשם טשוּפוּט קלעא „סלע היהודים“. היתה הקהי"ל של החשובה ביותר של קראי קרים וראחה אח עצמה „אבן הראשה, לכל קהילות פאר חבושה, ולכל שואל נדרשה, וכפה לשמים פרושה...“ ראה ספרו הנ"ל של מאן, ח"ב, עמ' 459.

12. חכם קראי ידוע בקונסטנטינופול, חי בשנים 1560-1629. היה חתנו של החכם הקראי המפורסם אליהו רבנו. על חיבוריו של ר' משה מצורדי ראה פרק עשירי של „גר צדיקים“ לשמחה לוצקי, שפורסם על ידי מאן בספרו הנ"ל, כרך ב' עמ' 1424; ראה גם ספרו של א.ד. גוטלובר, בקורת להולדות הקראים. ווילנא 1865, עמ' 204 ואת מאמרו, בלשון אנגלית, של א. דנון: הקראים בחורכיה האירופית, J. Q. R. כרך 15 (1924-25), עמ' 327-333.

13. מחבר מכתב אליהו, ראה דברינו למעלה.

14. מכתב אליהו, דפים 190-197, כולל שירים שחיבר התותן לכבוד חתניו: יוסף מרולי, אליעזר צלבי פוקי ושבתאי רביצ'י, וגם שירי חתניו לכבודו. על יוסף מרולי ראה גם י.ח. גורלאנד, גנוי ישראל 1, עמ' 29, וכמאמרו הנ"ל של א. דנון, J. Q. R. כרך 17, עמ' 264.

15. שלושה עמדים של האיגרת („כתב שאלה“) מופנים לר' משה מצורדי ורק שורות אחדות לר' אליהו אפידיא חתנו.

16. באיגרת הוא מכונה „אדני הרב“.

17. לפי מסורת קראית היה מתלמידיו של הרמב"ן, ראה ספרו הנ"ל של מאן, כרך ב' עמ' 121 הערה 238; עמ' 1417-1416.

18. פירוש המבוסס על דברי אב"י במסכת קידושין דף פ' ע"ב; ראה שם פירוש רש"י: בן אב סני ליה משום דמעט ליה בחלק ירושתו, משא"כ בן אב זה יורש את אביו וזה יורש את אביו, ואין נוגעים זה בזה.

19. יסיתך=תק (500); אחיך=לט (39);בן=גב (52); אמך=סא (61). סך הכול של חיבור כל המספרים: תרנב (652).

לזה יש להוסיף ארבעה ראשי תיבות של ארבע המילים: יסיתך אחיך בן אמך, יסיתך=1; אחיך=1; בן=2; אמך=1; סך הכל: 5. לזה יש להוסיף את המספר 1 (ארבע המילים כיחידה אחת). סך הכל הוא תרנ"ב + ה + א = תרנ"ח (658).

הגימטריא של „ישו בן מרים“ גם כן עולה תרנ"ח (ישו=316; בן=52; מרים=290. סך הכל: 658).

$$\begin{array}{r}
 14 = 2+4+1+6+1 \\
 12 = 2+1+8+1 \\
 7 = 5+2 \\
 7 = 2+4+1
 \end{array}$$

40

$$\begin{array}{r}
 10 = ישו = 6+3+1 \\
 7 = בן = 5+2 \\
 11 = מרים = 4+1+2+4
 \end{array}$$

28

$$\begin{array}{r}
 3 = \\
 9 =
 \end{array}$$

להוסיף מספר המלים „ישו בן מרים“
להוסיף מספר האותיות ב„ישו בן מרים“

40

$$\begin{array}{r}
 (30) = \\
 (30) = \\
 (9) = \\
 (30) =
 \end{array}$$

21. יסיתך (ך' באת"בש הופכת ל')
אחיך (ך' באת"בש הופכת ל')
בן (ן' באת"בש הופכת ט')
אמך (ך' באת"בש הופכת ל')

99

$$\begin{array}{r}
 (80) = \\
 (9) = \\
 (10) =
 \end{array}$$

ישו (ו' באת"בש הופכת פ')
בן (נ' באת"בש הופכת ט')
מרים (מ' באת"בש הופכת ו')

99

כותב החשובה מוסיף: „אכן השני מספרים הראשונים יותר מתייחסים“, היינו מקובל יותר לחשב את הגימטריא לפי „המספר הגדול“ והמספר הקטן“.
22. כת"י פריז, דף 190א; כת"י לונדון, דף 220ב (פרשת ראה).

כתב שאלה

נוסח כתב אחד ששלח הכ"ר יצחק¹ יצ"ו מעיר קיריירי² להכ"ר משה מצורודי יצ"ו ולי ולחתני בה"ר יוסף מרולי³ יצ"ו

איש האלהים⁴ רואים תמהים, עם יו"י כמהים, עזר מגביהים, ללוּבש מרת הענוה בחכמתו ובינתו, מרוב יראתו וענותו ישמחו השמים ותגל הארץ, משבחים מפארים כאילי ערץ, דורש טוב לבני גילו, ודובר שלום לכל זרע ישראל חילו, וייף בגדלו הוא גורלו, בשבילו יומו ולילו, במקום זבולו לקשר בחבלו, האהבה את מי שאהבה נפשו בדברי תעודה, מאוצרו החמדה, במשל וחידה, במשקל ובמדה, תוכו קנה וקנמון וקדה⁵, איש גבור חיל מבני יהודה⁶, ויעקד את יצחק⁷. איש חיל רב פעלים⁸, מובחר בישראל קדש הלולים, לנטע אצילים ולגזע משכילים, ואיך אשיב דבר לפני גדולים, כי אפרוץ גדר כשועלים ואני שפל מן השפלים, חסר מכל חכמה במלולים, למשול משלים, לאיש תמים חונן דלים, ולאמץ ברכי כושלים ולתמוך ידי נופלים, להציל עשוקים מיד עושקיהם, כרכתיב: פעולת צדיק לחיים⁹ ומעשי ידיו בשכליים, כלם למבין נכוחים, אלהים ואנשים משמחים, כל הרואים משבחים, כל ישראל אחים, וגם העבד הקטן נבזה ונמס אשר אהבת את יצחק¹⁰.

איש חכם לב¹¹ ונבון חרשים, יודע שכל ובינה ופירושים, בקרב זקנים וישישים, ודובר אמת בלבבו כקדושים, טוב על יו"ו וטוב עם אנשים, לחקור ולדעת מחשבות אדם עם שבילי החכמה והערמה והתמה, להבין אמרי בינה עד השמימה, וזיו חכמתו כוזהר החמה, וגם ככסיל וכימה עלי ארמה; כל הבריות נהנים ונשפעים מטובו הנעים, אף ילדי שעשועים גם בני אהובים ורעים, מתורתו התמימה הישרה והשלמה הברורה והנעימה, לא ימנע טוב מבעליו במוסר ותוכחה, אשר הוכחת לעבדך ליצחק¹².

איש נבון וחכם¹³, מכל האדם הנחכם, פליאות החכמה והמדע מאיתן האזרחי והימן וכלכול ודרדע¹⁴, נתון מן שמיא, לפלפל דבריו בנקה, לטהר גויה, בלתי רמיה, בארץ החיים לראות יה. לשבת כשבת תחמוני, לעיין בעיון נמרץ וך ונקי, שפוני טמוני שכל, מחכמתו המסודרת מבלי נבל, להאכיל ממעדני אבל, מלא חכמה כרמון, אשר פרסם כאב המון, מקשקש באזני כפעמון, נכבדות מדובר כך בתוך ארמון, ועלי לספר שבחותיו ולא אוכל להגיד בלשוני, ופי כסילים אולת כמוני, כל השומע יצחק¹⁵.

איש אשר רוח אלהים בו¹⁶, ואין ברוחו רמיה ועול וחמס לא ימצאו בלבו, בקרבו ישים ארבו, באמתת יקרת הדרת תורת חכמתו, וידיעתו ובינתו להודיע לבעלי בריתו, וגם למשבילים אשר הם אתו בביתו בשבתו ובלכתו, לא יחסר מטעמים מעל שלחנו, רבים אוכלים ושותים ממימי מעינות קרים, נוזלים מן לבנון, האנשים ההולכים והבאים לרוות צמאונם ולשתות מי באר מים חיים, מי ישתה ממעינותיו ומי יאכל מפירותיו ואכל וחי לעולם, פי יספר צדקתך לשוח בשדה לעת ערב ויצא יצחק¹⁷.

איש חכם¹⁸ אתה ומי כמוך בישראל חכם לבב ואמיץ כח בתוך עם סגלה, בעיר המהללה¹⁹, ולו דומיה תהלה, תורתו יהגה יומם ולילה, יורח אורו ממזרח עד

מערב, לא יחשך ולא יערב זוהר שמשו עלי ראשו, כנפשו שכלו בהלו רואים רבים ומשכילים טובים מהללים מגדלים ממללים, בשבחות כשמחות בטובות ובהצלחות בארץ נכוחות, בארבע רוחות במיטב שיחות, את חכמתו הרבה כדגול מרבבה באהבה ובחבה, עבדך ישיח בחקיך, עין רואה און שומעת בדבר יצחק²⁰. איש צדיק תמים²¹, רם על רמים, זהיר בהיר כיהלומים, כמו לשם ויהלומים, ישפוט תבל בצדק בלי פחד ואמים, כי כל דרכיו משפט במרחמים, יודע דין דלים ואביונים, מרבה עצמה לאין אונים, מוסיף חכמתו עשרת מונים, חכם גדול ונשוא פנים, ורום אנשים ותפארת זקנים, כערוגת בשם סוגה בשושנים, כמו פרדס רמונים, יברכך שוכן מעונים, הוא מבני ישראל ממלכת כהנים, הנשאר לפלטה מן בני סגנים, ויתן לו בנים ובני בנים הגונים, ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, וגם בעיני יצחק²².

איש מבין וסופר²³ הוא בצדק, כל אמרי פיו זכים וטהורים וברורים כנפת צופים יקרים, מאד נחמד בדרכי הישרים, כספירים מאירים, ככתם פו מזהירים, כלו שכל כעירים²⁴, כמו תמים ואורים, כנזר קדש כמין כתרים, ושמעו הולך בכל ערים, עד לדורי דורים, שלום לו כנהרים, כמימי יאורים, מיוצר אורים, ומאלהי עברים, ממעונות אריות מהררי נמרים, יצילהו מכל צרים, ויתן לו משאלות לכו לטובה בשמחה ובשירים, שלום לרחוק מכנף הארץ ולקרוב לי בהגיון תורת יו"י, אחי אהובי יעיר לי אז לשמוע כלמודים, ויאמר אליו יצחק²⁵.

איש תם וישר²⁶ ירא אלהים וסר מרע ראש וקצין שר וספסר, כתביו חקוקים בששור, מושיע ישרי לב בצדקו ולמקבלי תורה איש איש כפי הכנתו לתת חלקו, ללמד תורה ומוסר לבני עמו ושם חלקו לתת לחם חקו, צדקת תמים תישר דרכו, במשפט ובצדקה, יגיה אורו כאבוקה, לדופקי דלתי ביתו ההולכים מארץ רחוקה, המציל את האביונים מכל צרה וצוקה, ובזכותו תעמוד העיר, איש איש אשר יקצור לפי זרעו אשר יזרע בשדה בעולם הזה ובעולם הבא, יברכהו יו"י כאשר ברך ויזרע יצחק²⁷.

איש על דגל²⁸ באותות אבותיו יושב על כסא דין בישיבתו, עויין בספרו להורות על פי התורה מחכמתו, קרוב לכל קוראיו להשלים את בקשתו, בהגיון תורת יו"י לאנשי בריתו, שלום בחיל אל הגבר הקם על במעלתו, האל ית"ש ירחם כהשגחתו, ואחרי כן אקרא לאלהי מרום כנחת וכשובה, ידינני לזכות ולא לחובה, בלב טוב ובחבה, על כל פשעים תכסה אהבה, כן יחסדני רואהו, מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן כי שמי בקרבו²⁹ ואלה תולדות יצחק³⁰.

ואל אצילי בני ישראל, המה הגבורים הגבירים השוקדים העומדים על הפקודים פקודי בני ישראל, עדת בני מקרא מנהיגי סגלה, איש איש על דגלו באותות אבותם כל נשיא בהם, שני צנתרות הזהב בחכמה ובתבונה וברעת ובכל מלאכה משכילי עם יבינו חכמה ורעת יראת יו"י, כבוד החכם המופלא הרב המעולה כ"הה"ר אליהו אפדא בגי³¹ יצ"ו, כי אם בתורת יו"י חפצו; ולאחרון אחרון חביב, בחירי רצתה נפשי, רווי לי ואני לו, הנשר הגדול מלא הנוצה, באורך הכנפים גדול העצה, כהה"ר יוסף מרול³² יצ"ו, מבורכת יו"י ארצו³³.

ואחרי ההודאה לאל ית"ש איש אשר כברכתו יבורכו מאלהי עולם באתי אני העני מכל חכמה נעור וריק מכל דעה להגיד ולספר על אודות השאלה אשר שאלתי מאת אדני הרב³⁴ מה שכתב בעל המבחר³⁵ נ"ע גם בגמטרייא כי יסיתך אחיך בן אמך ישי"ו בן מרים³⁶ ואינו עולה חשבונם שוה זה עם זה. וזה לשונו של אדני הרב אשר שאלתי, וגם נדרתי לכתוב ולשלחו נוסח התשובה.

התשובה — מה שאלתך זאת מן הגמטרייא שוה תלוי בכעלי הקבלה ע"ה, ולפי הנראה שהרב נטעם בצד מה מן הדרש הזה שמאמר בן אמך רמו לישי"ו, ולכן הזכיר סברתם³⁷. וכמה שכתב גם בגמטרייא יראה שידע אופן של הגמטרייא ולא

הזכירו כי סמך למוצאי דעת בחשבון זה. והנה חפשתי בספריהם ולא מצאתי אופן סדר מנהגם בגמטרייא סוד זה, לכן נפלתי בהכרע החלוקה אם להיות מספר זה מספר גדול או מספר קטן כפי הנהגות בעלי הגמטריא אשר לפי המספר הגדול מלת יסית"ך הוא מספר ת"ק, ומלת אחי"ך הוא מספר ל"ט, ומלת ב"ן הוא מספר נ"ב, ומלת אמ"ך הוא מספר ס"א, יעלה המספר תרנ"ב, וארבע ראשי תיבות של הדי' מלות הם: יו"ד יסית"ך נחשב א', ואל"ף של אחי"ך א', ובי"ת של ב"ן ב', ואלף של אמך א' יעלו עוד ה' במספר וארבע תיבות נתפוש אותן אחת יעלו הכל תרנ"ח.

תק
לט
נב
סא

ה
א

תרנח

ובגמטרייא מלת יש"ו יעלה במספר שי"ו, ומלת ב"ן נ"ב, ומלת מרי"ם ר"צ, יעלה המספר תרנ"ח, הרי עלה המספר שוה בשוה³⁸.

שיו
נב
רצ

תרנח

ולפי המספר הקטן תהיה מלת יסית"ך על אופן שיחשבו האחרים והעשרות והמאות לערך אחדים, יעלו יו"ד במספר, ומלת אחי"ך י"ב, ומלת ב"ן ז', ומלת אמך ז', יעלו הכל מ' במספר.

וכן מלת יש"ו י' במספר, ומלת ב"ן ז' במספר, ומלת מרי"ם י"א, ושלוש התיבות ג', ותשע האותיות ט' אשר במספר הכל יעלו מ', הרי עלה המספר שוה בשוה³⁹.

יד | י
יב | ז
יא | ז
ז | ג
ט |

מ | מ

ויש דרך אחר בגמטרייא לפי סופי התיבות על דרך א"ת ב"ש ג"ר ד"ק עד התכלית, בדרך זו שמחשבים סופי האותיות השניות במקום הראשונות

את בש גר דק
הץ ופ זע חס
טן ים כל

המשל בזה כי הכ"ף במלת יסית"ך תחשוב ל', וכ"ף אחי"ך ל', ונו"ן ב"ן ט', וכ"ף אמ"ך ל', יעלה המספר צ"ט. וכן ביש"ו ב"ן מרי"ם, הו"ו של יש"ו פ', והנו"ן של ב"ן ט', והמ"מ של מרי"ם י' יעלו צ"ט⁴⁰.

פ	ל
ט	ל
י	ט
	ל

 צט | צט

אכן השני מספרים הראשונים⁴¹ יותר מתיחסים. והנה מאהבתי כך דברתי גם לזה, כי אין אנחנו נוהגים בגמטהיאות⁴² עד כאן לשוננו⁴³.

ברוך המשלים רצון אהובו באהבה, מחדרי קדש וממרום חוצבה, ובוה תשאו ברכה מאלהי המערכה, שלום מנורא עלילה, אמן נצח סלה. וכן יו"י צבאות יגן עליכם ועל עמו בית ישראל כנפשכם וכנפש עבדיך הכוספים ראות פנים היקרים, המשתחווים מרחוק, אמן כן יהי רצון.

נכתב יום ד', כ"ב לחדש אייר, ל"ב להנפת העמר⁴⁴ שנת ה'שפ"ט ליצירה, לפרט גדול בסדר ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו⁴⁵

איש רש ונקלה
הדל מעפר דל
יצחק הצעיר

בא"א כ"ר מרדכי הזקן נב"ת⁴⁶

הערות לגוף התעודה

1. ראה הערה 10 למבוא.
2. ראה הערה 11 למבוא.
3. ראה עליהם הערות 12; 13; 14 למבוא.
4. יהושע י"ד, ו' (משה איש האלהים); כאן המכוון לר' משה מצורודי.
5. שיר השירים ד', י"ד; יחזקאל כ"ז, י"ט.
6. אביו של ר' משה מצורודי היה יהודה מרולי. ראה להלן הערה 29.
7. בראשית כ"ב, ט; המכוון לר' יצחק מקיריירי, כותב המכתב, וכן בכל הפסוקים בסוף הפסקאות הבאות.
8. ע"פ שמואל ב', כ"ג כו'. 9. משלי י, ט"ו. 10. בראשית כ"ב, כו'. 11. שמות ל"ג, ב'. 12. בראשית כ"ד, י'. 13. שם, מ"א, ל"ג. 14. מלכים א', ה', י"א. 15. ע"פ בראשית כ"א, ו'. 16. שם, מ"א, ל"ח. 17. בראשית כ"ד, ס"ג. 18. מלכים א', ב', ט'. 19. קונסטנטינופול. 20. ע"פ בראשית כ"ז, ה'. 21. בראשית ו' ט'. 22. ע"פ בראשית, כ"ח, ח'. 23. דברי הימים א' כ"ז, ל"ב. 24. מלאכים. 25. ע"פ בראשית כ"ב, ז'. 26. איוב א' ח'; ב' ג'. 27. בראשית כ"ה, י"ב. 28. במדבר ד' ב'. 29. ע"פ שמות כ"ג, כ"א.
30. בראשית כ"ה, י"ט. 31. מחבר „מכתב אליהו". 32. חתנו של ר' אליהו אפידא. 33. דברים ל"ג, י"ג. 34. ראה להלן הערה 42.
35. ר' אהרן בן יוסף רופא (1250-1320). ספר „המבחר" נרפס רק פעם אחת בגולוב, בקרים בשנת 1834.
36. דברים י"ג, ו'.
37. היינו: הרב בעל „המבחר" הביא את סברתם של בעלי הקבלה; על חכמי קבלה בין הקראים ראה בקטעים מ„ספר תפוח" ו„לבנת הספיר" שנרפסו על ידי נייבואר בספרו: *der Petersburger Bibliothek Aus—לייפציק 1866, עמ' 127-129.*
38. ראה למעלה הערה 19 למבוא.
39. ראה למעלה הערה 20 למבוא.
40. ראה למעלה הערה 21 למבוא.
41. „המספר הגדול"; „המספר הקטן".

42. יתכן שזוהי הסיבה שלא פורש שמו של הרב הנשאל „אדוני הרב“.

43. של „אדני הרב“.

44. ר' משה מצורודי נפטר בכ"ג סיון ה' שפ"ט (1629)

45. פרשת בהר, ויקרא כה, י'.

46. נפשו בטוב תלין.